

УДК 347.132.6

А. С. БАХАЄВА,

здобувач кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін
факультету № 4 (підготовки фахівців для підрозділів боротьби
з кіберзлочинністю та торгівлею людьми)
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА НЕДІЙСНОГО ПРАВочИНУ

Відображено дискусійність дослідження питання щодо визначення юридичної природи недійсних правочинів та їх місця в системі юридичних фактів. Проаналізовано кілька основних підходів до визначення правової природи недійсних правочинів. Зроблено висновок, що правочин, вчинений із порушенням загальних вимог його чинності, як юридичний факт належить до неправомірних дій, а отже, – до правопорушень. Проте, незважаючи на недійсність правочину з точки зору об'єктивного права, за певних умов такі правочини можуть визнаватися судом дійсними, оскільки не порушують конкретних суб'єктивних прав інших осіб, не завдають шкоди, не містять ознаки протиправності тощо. Тобто визнається дійсним не правочин – юридичний факт (що виник спочатку), а правочин-правовідношення, який згодом призвів до певних юридичних наслідків.

Ключові слова: правочин, недійсний правочин, правова природа, юридичний факт.

Bakhaieva, A.S. (2015), "The legal nature of the invalid transaction" ["Yurydychna pryroda nediiisnoho pravochynu"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 115–120.

Постановка проблеми. Оновлення цивільного законодавства з прийняттям 16 січня 2003 р. Цивільного кодексу (далі – ЦК) України суттєво усунуло низку прогалин, що стосувалися проблем визнання правочинів недійсними, та поставило нові питання щодо теоретичного осмислення концептуальних положень недійсності правочинів, подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері відносин. На перший погляд, лаконічна нормативно-правова урегульованість цього інституту приховує безліч проблем як теоретичного, так і практичного спрямування. Одним із дискусійних у науці цивільного права було і залишається питання визначення юридичної природи недійсних правочинів та їх місця в системі юридичних фактів. Слід відмітити, що недосконалість низки положень цивільного законодавства, розпорошеність нормативно-правових актів, що регулюють суміжні цивільні правовідносини, лише сприяють збільшенню кількості цивільних справ про визнання правочинів недійсними. Разом із тим існує тенденція до недобросовісного використання таких способів захисту цивільних прав, як визнання правочину недійсним та відновлення становища, яке існувало до порушення (двостороння реституція). Як справедливо відмітив В. В. Вітрянський, здебільшого такі способи захисту використовуються недобросовісними боржниками для ухилення від відповідальності у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням договору [1, с. 803]. З огляду на окреслений стан речей існує пласт

теоретико-практичних аспектів, що залишилися недостатньо дослідженим і дискусійним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковий інтерес до вивчення недійсних правочинів простежувався ще з часів дореволюційного періоду. Перші наукові розробки з цього питання були викладені у монографії Н. Растверяєва «Недействительность юридических сделок по русскому праву», яка вийшла у світ у 1901 році [2]. Значний внесок у дослідження недійсних правочинів внесла Н. В. Рабінович («Недействительность сделок и её последствия» [3]). У подальшому проблемами недійсних правочинів переймалися В. П. Шахматов («Составы противоправных сделок и обусловленные ими последствия» [4]), Ф. С. Хейфец («Недействительность сделок по советскому гражданскому праву» [5]) та К. Л. Разумов («Пороки воли как основание недействительности сделок: сравнительно-правовой анализ и международная унификация») [6], наукові положення яких уже ґрунтувалися на Цивільному кодексі Української РСР 1963 р.

Науковий потенціал до дослідження проблем недійсних правочинів не зменшується й до сьогодні. В Україні серед останніх дисертаційних досліджень із цієї тематики можна виділити кандидатські дисертації Н. С. Хатнюк «Заперечні угоди та їх правові наслідки» (2003 р.), В. О. Кучера «Нікчемні правочини» (2004 р.), В. І. Жекова «Правочини, які порушують публічний порядок за цивільним законодавством України» (2006 р.), О. В. Перової «Недійсність

правочину, який порушує публічний порядок» (2010 р.). Чималою є й кількість наукових публікацій із відповідної проблематики у збірках статей та в юридичних наукових періодичних виданнях.

Проте, незважаючи на широкий інтерес науковців до проблем недійсних правочинів, сьогодні ще виникає немало теоретичних та практичних питань навколо блоку правочинів, укладених із порушенням вимог законодавства, зокрема й тих, що стосуються вимог єдності волі та волевиявлення учасників правочину, і досі не існує єдиної позиції щодо юридичної природи недійсних правочинів та їх місця в системі юридичних фактів.

На підставі результатів наукових здобутків та доктринальних положень, здійснених у сфері недійсних правочинів, **метою** цієї статті є визначення юридичної природи недійсних правочинів та їх місця в системі юридичних фактів.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на значний обсяг досліджень, що нагромадився навколо блоку недійсних правочинів, у цивільно-стичній доктрині немає єдиної думки щодо правової природи недійсних правочинів. Факт настання після вчинення правочину наслідків його недійсності поставив перед ученими запитання: чим саме є недійсний правочин? Чи є він взагалі правочином, чи це особливий вид правопорушення, чи, можливо, окремий юридичний факт?

Аналіз досліджуваної літератури з цього питання дозволив виділити кілька основних підходів до визначення правової природи недійсних правочинів.

У науці радянського цивільного права жваві суперечки викликало питання про те, чи є недійсний правочин юридичним фактом взагалі і правочином зокрема. При цьому основним аргументом противників визнання недійсних правочинів юридичним фактом, а отже, і правочином, було те, що юридичний факт – це факт реальної дійсності, з яким закон пов'язує настання певних юридичних наслідків. Оскільки недійсний правочин юридичних наслідків не викликає, то і вважати його юридичним фактом немає ніяких підстав. Один із прихильників такого підходу С. Ф. Кечек'ян зазначав, що термін «недійсний правочин», який активно вживається і в законі, і на практиці, не спричиняє правових наслідків, а отже, не може бути віднесений до числа юридичних дій [7, с. 177].

Із більш сучасних авторів заперечує значення юридичного факту відносно недійсного правочину Д. О. Тузов. Він зазначає, що недійсність – це заперечення юридичної значущості,

правового смислу, а недійсний правочин – це відсутність юридичного факту, дія, байдужа для права [8, с. 6].

Однак такий погляд на природу недійсних правочинів не знайшов підтримки серед представників цивілістичної думки. Як зауважив О. В. Гутніков, позиція тих, хто не вважає недійсний правочин юридичним фактом взагалі або правочином зокрема, основана на двох принципово помилкових тезах: 1) недійсність стосується тільки правочину-факту, а не правочину-правовідношення; 2) правочин як юридичний факт завжди тягне за собою саме ті юридичні наслідки, на які була спрямована воля його сторін [9, с. 33].

До числа активних прихильників підходу «недійсний правочин – це правопорушення» можна зарахувати Ф. С. Хейфеца, який до правопорушень відніс не тільки вчинені недійсні правочини, а й ті правочини, що об'єктивно не відповідають вимогам закону. На думку вченого, особливість цивільного права і цивільно-правової відповідальності, що припускає відповідальність без вини, дозволяє всі недійсні правочини вважати правопорушеннями, незалежно від того, чи вчинені вони з вини або без вини їх учасників. Для визначення природи недійсних правочинів автор запроваджує термін «неделіктне правопорушення», яке характеризується об'єктивною протиправністю, при цьому він не наводить його поняття та не розкриває його змісту [10, с. 45–46].

Досить близькими до розуміння недійсного правочину як правопорушення є міркування В. Б. Ісакова, який відносив недійсні правочини до так званих дефектних юридичних фактів. Він уважав, що дефектність юридичного факту має в своїй основі дефектність соціально-юридичної ситуації. Дефектною слід вважати таку ситуацію, в якій відсутні деякі необхідні ознаки [11, с. 118].

Більш переконливий при віднесенні недійсних правочинів до цивільних правопорушень М. І. Брагінський. На його думку, якщо недійсний правочин вважати правочином, то з родового поняття «правочин» необхідно буде виключити один із його головних елементів – правомірність [1, с. 190].

У свою чергу, І. В. Матвеев, безпосередньо досліджуючи правову природу недійсних правочинів, пропонує розглядати їх як специфічний різновид порушень, що вчиняються у сфері цивільних правовідносин. На його думку, правочин і недійсний правочин мають різну правову природу, оскільки перший досягає або може досягти необхідного юридичного результату,

а другий цей результат не створює (нікчемний недійсний правочин), або він анулюється судом (оспорюваний недійсний правочин). Таким чином, недійсний правочин – це дія, вчинена у вигляді правочину, щодо якої законом і (або) судом встановлено порушення хоча б однієї з умов дійсності правочину, не здатна породити ті цивільно-правові наслідки, настання яких бажали його суб'єкти [12, с. 18–19]. Досліджуючи юридичні наслідки недійсних правочинів, науковець пов'язує їх виникнення у сторони-порушника саме з покладенням на неї цивільно-правової відповідальності. При цьому не випадково робиться застереження, що недійсні правочини є цивільними правопорушеннями тільки **у більшості випадків** (виділено автором) [12, с. 45]. Тим він визнає, що в деяких випадках недійсні правочини взагалі не є цивільними правопорушеннями.

Подібні міркування були висловлені В. І. Жековим. Досліджуючи правочини, які порушують публічний порядок, він погоджується з тим, що дійсний і недійсний правочини є різними групами юридичних фактів, які мають різну правову природу і не створюють єдиного родового поняття. На його думку, недійсні правочини – це узагальнююча категорія для групи різних за своєю природою неправомірних дій [13, с. 79, 81]. При цьому автор серед недійсних правочинів виділяє такі, для застосування наслідків яких важливий не тільки об'єктивний критерій (протиправність дій), а й суб'єктивний критерій (вина). Не випадково, зазначає він, як наслідки недійсності названих правочинів саме для винної сторони в законодавстві можуть бути передбачені несприятливі наслідки: стягнення всього отриманого за недійсним правочином у дохід держави, а в окремих випадках – відшкодування завданих потерпілій стороні збитків. Зазначені наслідки недійсного правочину є санкцією за вчинене правопорушення і мірою відповідальності. Правочини, визнані недійсними за одним лише об'єктивним критерієм, спричиняють для сторін наслідок у формі двосторонньої реституції – відновлення стану, що існував до порушення права. Однак названі наслідки настають не як результат правочину, на який сторони розраховували при його вчиненні, а є примусовим заходом. Підсумовуючи, В. І. Жеков робить висновок, що за своєю юридичною природою недійсний правочин – це цивільне правопорушення або проступок. Характер застосовуваних наслідків недійсності правочину визначається ступенем вини особи, яка вчинила правочин [13, с. 92–93].

Дещо подібні погляди поділяють й інші науковці, наприклад, Т. Ш. Кулматов [14, с. 69] та О. В. Гутніков. При цьому О. В. Гутніков справедливо зауважує, що при визначенні поняття недійсності правочину важливо розмежувати поняття правочину як юридичного факту та правочину як правовідношення. Він зазначає, що недійсністю є заперечення правом юридичних наслідків правочину (волевиявлення), які за нормальних умов мали б настати. Звідси випливає, що коли говорять про «недійсність правочину», має йтися про недійсність (заперечення) правочину-правовідношення, тобто недійсність (заперечення) тих прав і обов'язків, які мали настати внаслідок вчинення правочину, але через певні підстави не настали. Таким чином, за висловлюванням автора, йдеться не про заперечення правочину – юридичного факту (як вважають деякі), а про заперечення правочину-правовідношення [9, с. 28].

Отже, підходячи до питання про визначення місця недійсних правочинів серед неправомірних дій, багато хто з прихильників зазначеного підходу нашоухується на очевидні труднощі класифікації: встановивши, що неправомірну дію можна віднести до правопорушень (деліктів), вони намагаються відшукати серед неправомірних дій «підходящу» категорію, до якої можна було б віднести недійсні правочини. Після того, як такої категорії знайти не вдається, розпочинаються спроби виділити недійсні правочини в самостійну категорію неправомірних дій.

Третій підхід характеризується тим, що недійсні правочини є самостійними видами правочинів і відрізняються між собою такими ознаками, як правомірність або неправомірність (Д. М. Генкін, І. Б. Новицький, В. П. Шахматов, Н. В. Рабинович, К. Л. Разумов та ін.). Автори цього підходу виходять із того, що правомірність або неправомірність дії не є необхідною ознакою правочину, а має значення тільки для її наслідків [15, с. 50; 4, с. 164; 6, с. 29].

Так, на думку Д. М. Генкіна, недійсний правочин за багатьма ознаками дійсно наближається до деліктів (правопорушень), проте має суттєві відмінності від останніх. Зокрема, основною ознакою, що відрізняє правочин від делікту, за його міркуванням, є спрямованість дії на встановлення, зміну і припинення цивільного правовідношення, у той час як при правопорушенні порушник не бажає настання тих чи інших наслідків [15, с. 50].

Критикуючи прихильників діаметрально протилежного підходу, І. С. Самощенко висловився категорично проти необхідності створення

окремої категорії «неделіктних правопорушень», зазначаючи, що вона не відповідає основам теорії про правопорушення, оскільки недійсні правочини, розглянуті через призму теорії правопорушення, виявляються розділеними на дві групи: частина з них дійсно відповідає ознакам правопорушення, але решта правопорушеннями вважатися не може. На його думку, правочини, заборонені цивільним правом, – це дії неправомірні, а за визначених умов – правопорушення. Отже, заборонений, тобто недійсний правочин, є правочином, що тягне за собою особливі наслідки для його учасників [16, с. 180–181].

Відстоюючи цю позицію, Н. В. Рабинович уважала, що саме неправомірність недійсного правочину зумовлює анулювання правочину і визначає ті наслідки, які зумовлюють визнання його недійсним. Однак, на її думку, із цього не випливає, що він перестає бути правочином, а стає деліктом, як і не перестає бути актом незаконний адміністративний акт чи не перестає бути договором договір, що не виконується. Намагаючись відстояти свою позицію, авторка спробувала основні ознаки правочину застосувати до недійсного правочину [3, с. 11–12]. Проте уже згодом М. І. Брагінський досить переконливо продемонстрував недосконалість такої спроби, навівши за приклад фіктивний правочин, для якого жодна із названих вченою ознак не властива [1, с. 189–190].

При визначенні правової природи недійсного правочину міркування авторів четвертого правового підходу характеризуються певною компромісністю, вони заперечують і ідею «недійсний правочин – у будь-якому разі правочин», і думку, що «недійсний правочин – це завжди правопорушення». Дослідники цього напрямку доходять висновку, що недійсний правочин – це насамперед юридичний факт, але він не належить ні до правочинів, ні до правопорушень, тобто це є особливий «неправомірний юридичний факт».

Досить своєрідні міркування із цього приводу містяться у роботі Н. С. Хатнюк. Авторка висуває тезу щодо належності недійсного правочину за своєю природою до певної (виділено автором) категорії юридичних фактів, але не до правопорушень. При цьому вона намагається виокремити досить своєрідні, як уявляється, ознаки недійсного правочину: правочин недійсний від моменту його укладення; він стає недійсним із часом, тоді як спочатку був дійсним; фактично правочин сам по собі дійсний, але може бути визнаний недійсним у суді [17, с. 4–5]. Проте зі змісту роботи все ж таки не

зрозуміло, до яких саме юридичних фактів, з точки зору їх традиційної класифікації, відносить дисертантка недійсні правочини.

Досліджуючи категорію «протиправність» у контексті нікчемних правочинів, В. О. Кучер у своїй роботі робить висновок про неможливість віднесення усіх без винятку нікчемних правочинів до протиправних дій. Визначаючи поняття протиправності через порушення чужого суб'єктивного права, автор уважає, що до протиправних, зокрема, не можна віднести правочини, що можуть бути визнані судом дійсними, іншими словами, суд визнає їх дійсними саме тому, що в них відсутня така ознака, як протиправність. Як приклад ним наводиться правочин, що виходить за межі побутового і вчинений опікуном на користь підопічного без дозволу органу опіки та піклування та який відповідно до ч. 1 ст. 224 ЦК України є нікчемним до моменту визнання його судом дійсним. Проте, як зауважує автор, він не є протиправним, оскільки вчинений на користь підопічного [18, с. 30–32]. У роботі наводяться й інші приклади, якими підтверджується теза дисертанта, що недійсність правочину, яка встановлена законом, ще не є підставою для віднесення такого правочину до категорії протиправних. Підсумовуючи, В. О. Кучер робить висновок, що нікчемний правочин є протиправним лише у випадку недодержання особою у момент його вчинення норм об'єктивного права, що зумовлює порушення таким правочином суб'єктивних прав, інтересів іншої сторони чи третьої особи або публічного порядку. У визначених законом випадках суд визнає нікчемні правочини дійсними через відсутність у них протиправності [18, с. 39].

Висновки. Аналіз правочину та недійсного правочину через призму традиційної для вітчизняної теорії права класифікації юридичних фактів допускає віднесення їх до групи правомірних дій або неправомірних дій. У даному випадку дійсні правочини як правомірні дії і недійсні правочини як неправомірні виявляються спочатку віднесеними в різні категорії юридичних фактів, незважаючи на використання у словосполученні слова правочин відносно цих обох категорій. Однак при віднесенні недійсних правочинів до правопорушень, необхідно враховувати діалектичну єдність обов'язкових елементів правопорушення: заподіяння шкоди, неправомірної дії, правового зв'язку між неправомірною дією та завданою шкодою і вини порушника. Визначення цивільного правопорушення саме через сукупність об'єктивних та суб'єктивних елементів міцно

закріпилося в науці цивільного права. Тобто якщо недійсний правочин містить у собі всі елементи цивільного правопорушення, він належить за правовою природою до цивільного правопорушення. Відсутність якогось із елементів складу правопорушення при вчиненні недійсного правочину (наприклад протиправності, вини чи шкоди) свідчить про неможливість кваліфікації його як правопорушення, проте для визнання його недійсним достатньо лише однієї об'єктивної ознаки – його невідповідності нормам цивільного законодавства.

Таким чином, правочин, учинений із порушенням загальних вимог, які є необхідними для чинності правочину (ст. 203 ЦК України), як юридичний факт належить до неправомір-

них дій, а отже, – до правопорушень. Проте, незважаючи на недійсність правочину з точки зору об'єктивного права, за певних умов такі правочини можуть визнаватися судом дійсними, оскільки не порушують конкретних суб'єктивних прав інших осіб, не завдають шкоди, не містять ознаки протиправності тощо. За даних умов недійсний лише за об'єктивною ознакою правочин стає дійсним (чинним) за рішенням суду, який встановив відсутність наслідків вчинення такого правочину будь-яких порушень суб'єктивних прав іншої сторони, третьої особи чи публічних інтересів. Тобто визнається дійсним не правочин – юридичний факт (що виник спочатку), а правочин-правовідношення, який згодом призвів до певних юридичних наслідків.

Список використаних джерел

1. Брагинский М. И. Договорное право. Кн. 1. Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – Изд. доп., стер. – М. : Статут, 2002. – 848 с.
2. Растеряев Н. Недействительность юридических сделок по русскому праву. Часть общая и часть особенная / Н. Растеряев. – СПб. : Тип. т-ва «Обществ. польза», 1900. – 386 с.
3. Рабинович Н. В. Недействительность сделок и ее последствия / Н. В. Рабинович. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1960. – 171 с.
4. Шахматов В. П. Составы противоправных сделок и обусловленные ими последствия / В. П. Шахматов. – Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1967. – 311 с.
5. Хейфец Ф. С. Недействительность сделок по советскому гражданскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Хейфец Феликс Соломонович. – М., 1972. – 16 с.
6. Разумов К. Л. Пороки воли как основание недействительности сделок: сравнительно-правовой анализ и международная унификация : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Разумов Константин Леонидович. – М., 1978. – 191 с.
7. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе / С. Ф. Кечекьян. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 187 с.
8. Тузов Д. О. Реституция в гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Тузов Даниил Олегович. – Томск, 1999. – 25 с.
9. Гутников О. В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания / О. В. Гутников. – М. : Бератор-Пресс, 2003. – 576 с.
10. Хейфец Ф. С. Недействительность сделок по российскому гражданскому праву / Ф. С. Хейфец. – 2-е изд., доп. – М. : Юрайт, 2001. – 164 с.
11. Исаков В. Б. Юридические факты в советском праве / В. Б. Исаков. – М. : Юрид. лит., 1984. – 144 с.
12. Матвеев И. В. Правовая природа недействительных сделок / И. В. Матвеев. – М. : Юрлитинформ, 2002. – 176 с.
13. Жеков В. І. Правочини, які порушують публічний порядок за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Жеков Володимир Іванович. – Одеса, 2006. – 208 с.
14. Кулматов Т. Ш. Недействительные сделки по гражданскому праву и правовые средства органов внутренних дел по их предотвращению : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кулматов Тымарбек Шаарпекевич. – М., 1996. – 187 с.
15. Генкин Д. М. Недействительность сделок, совершенных с целью, противной закону / Д. М. Генкин // Ученые записки ВШЮН. – 1947. – Вып. 5. – С. 42–50.
16. Самощенко И. С. Понятие правонарушения по советскому законодательству / И. С. Самощенко. – М. : Юрид. лит., 1963. – 286 с.
17. Хатнюк Н. С. Заперечні угоди та їх правові наслідки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Хатнюк Наталія Сергіївна. – Київ, 2003. – 20 с.
18. Кучер В. О. Нікчемні правочини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кучер Віталій Орестович. – Київ, 2004. – 208 с.

Надійшла до редколегії 03.12.2015

БАХАЕВА А. С. ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНОЙ СДЕЛКИ

Отражена дискуссионность исследования вопроса относительно определения юридической природы недействительных сделок и их места в системе юридических фактов. Проанализированы

несколько основных подходов к определению правовой природы недействительных сделок. Сделан вывод, что сделка, совершённая с нарушением общих требований её действительности, как юридический факт относится к неправомерным действиям, а следовательно, – к правонарушениям. Однако, несмотря на недействительность сделки с точки зрения объективного права, при определённых условиях такие сделки могут признаваться судом действительными, поскольку не нарушают конкретных субъективных прав других лиц, не наносят вреда, не содержат признаки противоправности и т. п. То есть признается действительным не сделка – юридический факт (изначально возникшая), а сделка-правоотношение, которая впоследствии повлекла определённые юридические последствия.

Ключевые слова: сделка, недействительная сделка, правовая природа, юридический факт.

BAKHAIIEVA A. S. THE LEGAL NATURE OF THE INVALID TRANSACTION

It is noted that the scholars and practitioners' papers paid a lot of attention to the problems of determining invalid transactions. These issues were relevant in the works of scholars both in the pre-revolution and during the Soviet periods. They are no less actively discussed nowadays.

The author has analyzed several basic approaches to the determination of the legal nature of invalid transactions. Based on the results of scientific achievements and doctrinal provisions made in the sphere of invalid transactions the author has made an attempt to find out the place of invalid transactions among legal facts and their legal nature.

It is concluded that the transaction committed with the violation of general requirements of its force as a legal fact belongs to unlawful acts, and thus – it belongs to offences. However, despite the invalidity of the transaction in terms of objective law, under certain conditions, such transactions may be recognized as valid by the court because they do not violate specific subjective rights of others, do not harm, do not contain elements of illegality, etc. Under these conditions it is invalid transaction only by the objective features becomes valid by the court decision, which found out the lack of any violations of subjective rights of another party, third party or the public interest as a result of such transaction's commission.

It is not the transaction that is recognized valid-legal fact (which came first), but the transaction-legal relations, which subsequently led to certain legal consequences.

Keywords: transaction, invalid transaction, legal nature, legal fact.

УДК 347.19(477)

А. В. КИРИЧОК,

здобувач кафедри цивільного права та процесу
факультету № 6 (права та масових комунікацій)
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ. ПРАВОМОЧНІСТЬ НА ЗАХИСТ

Виходячи з аналізу норм чинного законодавства та правових позицій наукової спільноти, встановлено поняття права учасників господарських товариств і його зміст. Особливу увагу приділено аналізу змісту права учасників господарських товариств і дослідженню підходів, які розглядають право як просту і як складну правову категорію. Досліджено місце захисту прав учасників господарських товариств у структурі корпоративного права – як правомочності, так і як окремого права.

Ключові слова: суб'єктивне корпоративне право, зміст корпоративного права, універсальність, складна категорія, множинність прав, правомочність на захист.

Kyrychok, A.V. (2015), "The concept and content of subjective rights of business entities' members. Authority for the protection" ["Poniattia ta zmist subiektyvnykh prav uchasnykiv hospodarskykh tovarystv. Pravomochnist ta zakhyst"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 120–125.

Постановка проблеми. Для кожних окремих правовідносин існують свої норми права, які їх регулюють. Так, цивільні правовідносини регулюються цивільними нормами, відносини між державою та громадянином – адміні-

стративними, а відносини, що виникають з участі у господарському товаристві, – корпоративними.

Коли особа набуває у власність частку в уставному капіталі господарського товариства